

Cæterum, qui eum catholicæ fidei professorem inficiantur, ea ratione præcipue permoventur, quod Boetius ethnicorum scriptorum doctrinam et sententias frequenter usurpat in conscriptis operibus. Ast, ut quisque facile agnoscit, in minime rem conficit; quandoquidem id ipsum perfecere maxima ex parte Ecclesiæ Patres. Nec quidpiam aliud ex hujuscemodi facto licet colligere, nisi Boetio in animo fuisse eclectismum in philosophicis consecrari, simulque adlabore, ut ethnica philosophia erroribus purgata, catholicæ fidei manus amicas porrigeret, atque philosophiæ christianæ evolvendæ inserviret.

dan el título de santo. Su nombre se halla con este título en el calendario de Ferrarius y en el de algunas iglesias de Italia, que honran su memoria en el día 23 de Octubre., *Hist. univ. de l'Eglise Cath.*, t. ix, pág. 57 et seq.

CAPUT QUINTUM

SECUNDÆ PERIODI EPOCHA SECUNDA, SEU UNIVERSÆ
PHILOSOPHIÆ QUINTA EPOCHA.

PHILOSOPHIA SCHOLASTICA

In philosophia scholastica quatuor partes seu epochas opus est distinguere et assignare: quarum *prima*, quæ *præparationis* dici posset, initium ducit a Carolo Magno, et finem accipit labente sæculo undecimo; ubi incipit *secunda*, quæ *generationis* dici potest, et pervenit usque ad sæculum decimum tertium; in quo incipit tertia scholasticæ epocha, quæ *evolutionis* et *perfectionis* appellari potest, et finem accipit sequenti sæculo, in quo initium accepit epocha quarta seu *occasus* philosophiæ scholasticæ, quæ producitur usque ad instaurationem (*renacimiento*) litterarum sub finem sæculi decimi quinti.

Scholasticæ philosophiæ historia, nonnisi integris voluminibus texti potest, si ea congrue ac perfecte dignoscenda erit; idque tum propter longitudinem temporis, quod completitur, tum propter multitudinem et diversitatem systematum ac scholarum, quibus scatet, tum denique propter erroneas opiniones, judicia et sententias, quæ de ipsa apud non paucos habentur. Sed nos brevitatis gratia et ex natura instituti operis cogimur summis tantum, ut ajunt, labris rem hujuscemodi attingere: quapropter summatim tantum ac veluti per cursum characteres et auctores præcipuos, quibus quatuor epochæ præfatæ distinguuntur, brevi ratione exponemus. Cujus rei gratia sit

§ I

Prima epocha philosophiæ scholasticæ.

In prima hac epocha, quam *præparationis* diximus, duplex motus e regione quadammodo oppositus in scientia observatur, nempe, motus *rationalisticus* et motus *theologicus*.

Ad primum spectat

a) *Erigena* (Joannes Scotus), Hiberniæ initio sæculi noni natus, et anno 886 mortuus. Linguae græcæ apprime peritus, omnium ferme veterum philosophorum ac præsertim. Neoplatonicorum doctrinis imbutus, scientiam minime vulgarem magnumque nomen sibi acquisivit; ast ea fœdavit turpissimis erroribus, catholicæ fidei et rectæ rationi simul adversantibus. Ejus quippe doctrina, inter alia, hæc habet:

1.º Quadruplex *naturæ* genus distinguere oportet: quorum primum est *natura creatrix et non creata*, scilicet, Deus ut Creator; secundum, *natura, quæ creat et non creatur*, nempe, ideæ divinæ, quæ sunt rationes et causæ primordiales rerum; tertium, *natura creata et non creans*, ideæ, nempe, divinæ, quatenus existentiam recipiunt, mundum hunc visibilem constituendo; quartum, *natura neque creata neque creatrix*, scilicet, Deus, non jam prout creator, sed prout terminus et finis universalis creationis et omnium rerum, quæ in ipsa continentur. Deus ergo constituit esse et essentiam omnium rerum; et omnes res, ipsaque anima humana, sicut egrediuntur, ita regrediuntur ad Deum¹.

2.º Postquam pantheismum, rationalismum quoque docet hibernus philosophus: nam, apud ipsum philosophia a

¹ Præter opus cui titulus: *De divisione Naturæ*, quod Erigenæ systema philosophicum continet et ad nos pervenit, constat cum scripsisse aliud cui titulus: *De egressu et regressu animæ ad Deum* quod ad nos non pervenit.

religione non secernitur, sed cum ipsa potius convertitur et identificatur; etenim «vera, inquit¹, philosophia est vera religio; conversimque, vera religio, vera philosophia.» Quin etiam rationem a fide et religione prorsus independentem efficit, dum scribit²: «Vera autem ratio, cum virtutibus suis rata atque immutabilis munitur, nullius auctoritatis adstipulatione roborari indiget.»

b) Oppositam Erigenæ viam sectati fuere *Alcuinus*, in Anglia 736 natus, *Lanfrancus*, Ticini in Italia 1005, et *Petrus Damianus*, Ravennæ 1001 natus, qui philosophiam, vel potius dialecticam, quam unice ferme colebant, ad res theologicas et asceticas pertractandas applicuerunt. Ast mediam quodammodo inter utrosque viam retinuit

Gerbertus, circa dimidium sæculi decimi in Gallia natus, de quo ita habet noster Balmes: «Celeberrimus hic monachus, qui postea Papa fuit sub nomine Sylvestri secundi, cum arabibus et judæis communicationem habuit scientificam³. Ejus ingenio et studio debet Europa primus in scientiis naturalibus passus. Memorare sufficiat, sæculo X, quod ferreum dictum est, matheseos, astronomiæ et geographiæ cathedras habuisse Gerbertum. Tabulam excogitavit, qua arithmeticiæ operationes aptis characteribus explicabat: sphaeram construxit, ut astrorum motum exhiberet, et varios scripsit geometriæ tractatus.»

Notum est quoque, Gerbertum, si fides historicis et criticis, primum fuisse, qui usum characterum arabicorum in Europa christiana introduxit.

¹ *De Divis. Nat.* lib. 1.º, cap. LXVIII.

² *Ibid.*, cap. LXXI.

³ In nostra, videlicet, Hispania, in qua apud Arabes et Judæos artes et scientiæ florebant; constat enim, Gerbertum academias Hispalensem, Cordubensem et Toletanam frequentasse.

§ II

Secunda epocha philosophiæ scholasticæ.

Philosophia proprie *Scholastica*¹ post dimidiatum undecimum sæculum incepit evolvi cum Roscellino, Guilielmo Compellensi (de Champeaux) et S. Anselmo. Quorum prior

a) Roscellinus Compendiensi vulgo dictus (de Compiègne), dialecticis subtilitatibus acriter intentus, *Nominalismum* in scholas invexit, affirmans, *universalibus* nihil in rerum natura respondere, ac proinde *genera* et *species*, et ideas vel naturas, quæ universales dicuntur, esse mera *nomina*, quibus individua seu singularia significamus. Exinde colligebat, nihil reale nos cognoscere nisi singularia; ad quod cum sufficiant sensus, merito suspicantur quidam, Roscellinum sensualismum quoque amplexatum fuisse. Ast e contra,

b) Guilielmus de Champeaux *Realismum* tuitus est ac fortasse ad exaggerationem duxit. Videtur enim ipsum, non tantum objectivam realitatem ideis universalibus attribuisse, sed affirmasse quoque, genera et species, seu sola *universalia*, continere veram entitatem et existentiam extra nos, minime vero singularia, quæ accidentaliter tantum ab invicem distinguuntur. Alii vero existimant, Guilielmum verum rea-

¹ Originem hujus denominationis tribuit Cousin scholis a Carolo Magno institutis. "C'est Charlemagne qui le premier ouvrit des écoles, *scholæ*. Ces écoles étaient le foyer de la science d'alors; aussi la science d'alors fut-elle appelée *scholastique*. Voilà l'origine de la chose et du mot. Et où Charlemagne institua-t-il et pouvait-il instituer des écoles? Là où il y avait le plus d'instruction, encore le plus de loisir pour en acquérir... Oui, les convents sont le berceau de la philosophie moderne.", *Histoire de la Philosoph.*, lect. 9.^a, pagina 257. Alii tamen aliter assignant originem et rationem hujus nominis.

lismum docuisse, affirmando, naturas genericas, specificas, etc., quæ ideis ac nominibus universalibus respondent atque significantur, realitatem objectivam extra mentem habere, sed non sub statu vel forma *universalitatis*, quam formam vel statum eis tribuit intellectus per abstractionem a conditionibus seu differentiis individualibus, quibus singularia ad invicem distinguuntur. Novum et quasi medium systema excogitavit

c) *Abælardus* (Petrus), in Britannia minori non longe a Nannetensi civitati 1079 natus, qui realismum magistri sui Guilielmi ac nominalismum Roscellini simul rejiciens, atque fortasse conciliare satagens, docuit, *universale* in rebus extra animam positum *essentialiter* non inveniri, sed *individualiter* tantum; ac proinde universalia non esse quidem mera *nomina*, sicut ajebat Roscellinus, sed formas veras seu conceptus intellectus: unde et ejus hocce systema *Conceptualismum* nuncupari solet, quod quidem vix a Nominalismo differre, patet tum ex ipsa ejus expositione, tum maxime ex erroneis doctrinis, ad quas ex hoc systemate perductus fuit, præsertim circa mysterium Trinitatis; quandoquidem, si fides Othoni, Abælardi discipulo et apologistæ, aliisque ejusdem coævis scriptoribus, realem distinctionem personarum e medio tollebat, solam nominalem relinquens. Docuit præterea Abælardus: 1.º mundum a Deo conditum optimum inter possibles esse; 2.º philosophos gentiles, ac præsertim Platonem hujusque discipulos, mysterium Trinitatis catholicæ veramque fidem habuisse, ac proinde nullam nobis adesse rationem dubitandi de ipsorum æterna salute. Post varias atque insolitas vitæ et doctrinæ vicissitudines, resipuit tandem opera, consilio et exemplo Petri Venerabilis, monasticam vitam christiane egit postre nis vitæ annis, et obiit anno 1142. Ast verus ac maximus philosophiæ scholasticæ cultor hac ætate fuit

d) *Sanctus Anselmus*, Augustæ Prætoris (Aosta) in Pedemontio anno 1033 natus, qui, Beccensis monasterii primum abbas, deinde archiepiscopus Cantuariensis renuntia-

tus, temporalem vitam cum æterna commutavit anno 1109. Multa scripsit, inter quæ ut philosophica simul ac theologica eminent, *Monologium* — *Prosologium* — *De Libero Arbitrio* — *De Veritate*, in quibus christiana ac satis completa metaphysica continentur. Characteres generales atque præcipui ejus doctrinæ sequentibus continentur:

1.º Tum quoad methodum, tum quoad doctrinam D. Augustino adhæret; nam et dialogo sæpe utitur, et de veritate, de ideis divinis, de malo aliisque hujusmodi, ad mentem hipponensis episcopi disserit; unde et Ontologismo, non secus ac D. Augustinus, aliqua ex parte accedit.

2.º Quinimmo etiam, auctor existit demonstrationis *ontologicæ* existentiae Dei, quam postea Cartesius ut novam instauravit. «Nullus quippe, inquit ¹, intelligens id, quod Deus est, potest cogitare quia Deus non est, licet hæc verba dicat in corde aut sine ulla aut cum aliqua extranea significatione. Deus enim est id, quo majus cogitari non potest: quod qui bene intelligit, utique intelligit, idipsum sic esse, ut nec cogitatione queat non esse.» Et alibi ² demonstrare aggredditur, Deum, seu id, quo majus cogitari nequit, non in solo intellectu, sed in re quoque necessario existere, «quia majus est esse in intellectu et in re quam in solo intellectu. Et si illud in solo est intellectu, majus illo erit quidquid etiam fuerit in re... Et ideo necesse est, ut majus omnibus, quod est jam probatum esse in intellectu, et in re sit; quoniam aliter majus omnibus esse non poterit.»

3.º Anselmi philosophia penitus abhorret a subtilitatibus atque inanibus disputationibus dialecticis, quibus Abælardus et alii cœvi scholastici delectabantur. Quod attinet vero ad controversiam universalium, moderato realismo adhærebat, vehementerque rejiciebat dialecticos nominales, qui universalia ad nomina seu *flatus vocis* revocabant.

4.º Nec minus Abælardo ejusque discipulis adversabatur

¹ *Prosolog.*, cap. 1v.

² *Lib. pro insipiente.*

quoad usum et potentiam rationis humanæ. Dum enim ille rationis usum et vim nimis extollebat, atque suprema fidei catholicæ mysteria per rationem explicare et demonstrare contendebat, S. Anselmus e converso docebat, hominis rationem subjiciendam esse fidei; quinimmo rerum cognitionem et scientiam ex fide initium ducere ac per eam juvari et illustrari. Hinc illud apud ipsum tritum: *Credo, ut intelligam Fides præcedit intellectum*. Cave tamen, ne inde inferas, D. Anselmum aut scientiam, aut rationis usum in ipsis etiam fidei rebus excludere aut damnare; nam potius et sæpenumero commendat, ut dum ait: «Negligentia mihi videtur, si postquam confirmati sumus in fide, non studemus, quod credimus intelligere.»

5.º Ergo S. Anselmus jure merito spectari potest veluti institutor ac parens veræ philosophiæ scholasticæ, id est, christianæ simul et rationalis, quatenus sese opposuit tum inanibus disputationibus ac subtilitatibus, tum spiritui ac principiis rationalisticis, quibus aliqui eandem fœdare et a recta via detorquere tunc temporis conabantur.

e) Præter hucusque enumeratos, florere hac ætate philosophiæ scholasticæ: 1.º *Hugo et Richardus de Sancto Victore*, qui mysticismo adhæserunt; 2.º *Petrus Lombardus*, Novaræ in Italia natus, vulgo appellatus *Magister Sententiarum*, qui potius theologiam quam philosophiam coluit; 3.º *Joannes de Salisbury* (*Joannes Parvus Salisberiensis*) Abælardi discipulus, qui in opere, cui titulus: *Policraticus*, et in alio, quod inscribitur: *Metalogicus*, vanitatem, nugas et inanes disputationes cœvorum philosophorum irridet; 4.º tandem *Almaricus de Bene*, vel *Charvres* et *David de Dinant*, qui præter errores alios contra fidem, pantheismum materialistam suscitaverunt, docentes, Deum identificari cum materia.

TERTIA EPOCHA PHILOSOPHIÆ
SCHOLASTICÆ

§ III

Philosophia Alberti Magni

Cum sæculo decimo tertio incipit tertia epocha philosophiæ scholasticæ, quam *evolutionis* vel *perfectionis* supra appellavi; quoniam eo sæculo insigniora emicarunt lumina et ingenia scholasticæ philosophiæ, sicut et theologiæ. Hunc porro perfectionis motum incepit ac mirifice promovit

Albertus Magnus (nuncupari etiam solet *Albertus Theonicus*, *Albertus de Colonia*, *Albertus Ratisbonensis*), apud Lavingium in Germania anno 1193 natus. Post frequentatas ingenti scientiarum amore et profecto scholas Germaniæ, Galliæ et Italiæ, Prædicatorum Ordini nomen dedit trigesime ætatis anno nondum expleto; ubi perpetuo dicens et docens, ac omni disciplinarum genere excultus, egregium sibi nomen comparavit, *Magnus* idcirco a cœvis et posteris cognominatus. Parisiis, Colonia, aliisque in locis philosophiam ac theologiam publice docuit; Legatus Apostolicus in Poloniam ac postea Magister Sacri Palatii et episcopus Ratisbonensis a Summo Pontifice renuntiatus, oneri et honori cessit, ad cellulamque reversus, scientiis ardentius incumbens, ac libris conscribendis deditus, ad superos tandem evolavit Colonia anno 1280 cum 87 esset annorum. Ejus opera continentur voluminibus 21 *in fol.*, in quibus de cunctis ferme disciplinis, tam ecclesiasticis, quam sæcularibus agit. Quod attinet ad philosophiam proprie dictam, eam sigillatim exponere omittimus, tum studio brevitatis, tum maxime quia a philosophia D. Thomæ, quæ hoc opere continetur, parum differt, quamvis sit minus completa ac perspicua. Ast vero, quoniam Albertus Magnus motum

scientificum ac philosophicum mirifice promovit, idque non modo quoad philosophiam proprie acceptam et theologiam, sed etiam quoad scientias físicas et naturales, exponere oportet breviter generales characteres ejus doctrinæ, sicut et media et rationes, quibus motum philosophicum ac scientificum fovit et auxit.

1.º Philosophiam christianam evoluit ac perfecit, tum cunctas ejus partes integre atque ex ordine pertractando, earumque nexum et relationes ostendendo, tum etiam hominem considerando, et quatenus creaturas inferiores, et quatenus Deum respicit. Mundi quoque initium cum tempore, ac ejusdem productionem ex nihilo, abunde atque solida ratione demonstravit et evoluit: unde vehementer fallitur Tennemann, dum asserit, Albertum Magnum docuisse emanationem rerum ex Deo, quandoquidem sexcentis locis creationem rerum ex nihilo adstruit. «Mundus, inquit, a primo Creatore solo Deo incepit per creationem... Deus ex nihilo fecit mundum.»

2.º In philosophiam christianam invexit elementa scientifica, quæ fidei et rationi sunt consentanea, tum veteris philosophiæ ethnicæ, tum neoplatonicæ, tum Arabum, ut percurrenti ejus opera statim patevit: quapropter oppido falluntur, qui existimant et autumant, Albertum Magnum nihil præter Aristotelem scivisse et commentasse.

3.º Quinimmo etiam, quamquam vestigiis Aristotelis maxime insistit, propter multitudinem ac veritatem operum Stagyritæ, tum etiam propter ejus methodum magis scientificam ac philosophicam quam Platonis, hujus tamen philosophiam æque suscipit et magni facit; unde et scribit: «Scias, quod non perficitur homo in philosophia², nisi ex scientia duarum philosophiarum Aristotelis et Platonis.»

4.º Tantum igitur abest, ut Aristotelis placita cæco modo insectetur, prout quidam scripsere, ut eum potius non semel

¹ *Opp.*, t. II, pag. 330.

² *Opp.*, t. II, pag. 67.

refellat, errorique obnoxium aperte profiteatur, eos irridens, qui errorem nullum in eo agnoscere volunt. «Qui credit, ait¹, Aristotelem fuisse Deum, ille debet credere, quod nunquam erravit: si autem credit, ipsum esse hominem, tunc, proculdubio errare potuit, sicut et nos.»

5.º Nec de philosophia tantum, sed de humana scientia universim bene meruit Albertus Magnus, dum experientiam observationum phænomenorum commendavit ad praximque reduxit; simulque scientias naturales, physicas ac mathematicas coluit, promovit et auxit².

¹ *Ibid.*, pag. 332.

² Id facile sibi persuadebit, quisquis ejus volumina evolverit: siquidem, præter theologica, ascetica et exegetica, quæ pluribus voluminibus *in. fol.*, continentur, sequentia habet ad philosophiam ac ad scientias naturales, physicas et mathematicas spectantia: *De Prædicabilibus*, lib. 1.—*De Decem Prædicamentis*, lib. 1.—*De sex principiis*, lib. 1.—*De Interpretatione*, lib. 2.—*De Syllogismo*, lib. 2.—*De Demonstratione*, lib. 2.—*Topicorum*, lib. 8.—*De Sophisticis elenchis*, lib. 2.—*De Physico auditu* (Physica), lib. 8.—*De cælo et Mundo*, lib. 4.—*De Generatione et Corruptione*, lib. 2.—*De Meteoris*, lib. 4.—*De Mineralibus*, lib. 5.—*De Anima*, lib. 3.—*Metaphysicorum*, lib. 13.—*Ethicorum*, lib. 10.—*Politicorum*, lib. 8.—*De sensu et sensato*, lib. 1.—*De Memoria et Reminiscencia*, lib. 1.—*De somno et Vigilia*, lib. 1.—*De motibus et Animalium*, lib. 2.—*De Juventute et Senectute*, lib. 1.—*De Spiritu et Respiratione*, lib. 2.—*De Morte et Vita*, lib. 1.—*De Nutrimiento et Nutribili*, lib. 1.—*De natura et origine animæ*, lib. 1.—*De unitate intellectus contra Averroem*, lib. 1.—*De intellectu et intelligibili*, lib. 2.—*De Natura Locorum*, lib. 1.—*De causis Proprietatum Elementorum*, lib. 1.—*De passionibus aeris*, lib. 1.—*De Vegetabilibus et Plantis*, lib. 7.—*De principiis motus progressivi*, lib. 1.—*De processu universitatis (omnium rerum) a causa Prima*, lib. 1.—*Speculum Astronomicum*, lib. 1.—*De Animalibus* (historia naturalis animalium), lib. 26.—*De Apprehensione et apprehensionis modis*, lib. 1.—*Philosophia Pauperum*, lib. 1.—*De Alchimia*, lib. 1.

Ex his facile dignoscitur, non parum Alberto Magno debere scientias, præsertim physicas et naturales, ut vel ipsi recentiores,

6.º Primus existit inter philosophos christianos, qui historiam naturalem animalium, plantarum et mineralium, ex integro atque scientifice tradere est aggressus¹. Similiter,

qui ejus opera diligenter examinarunt, ingenue fatentur; inter quos eminent Blainville, qui analysim operum Alberti sic claudit: "Puede, por lo tanto, resumirse lo que Alberto Magno ha dejado á la ciencia en las diez tesis siguientes:

1.ª Completó y terminó el círculo de los conocimientos humanos, añadiendo á lo que había hecho Aristóteles la demostración científica de las relaciones del hombre con Dios.

2.ª Imprimió al estudio de la naturaleza su verdadero carácter, á saber: la utilidad física inmediata y la utilidad teológica, mucho más importante en el orden social.

3.ª Ensanchó el camino de la observación, aplicándola á todos los seres de la naturaleza y á todas sus circunstancias, á excepción de la anatomía.

4.ª Creó la descripción de los cuerpos naturales, desconocida de los antiguos.

5.ª Tuvo el sentimiento é indicó las relaciones naturales de los seres, aunque no pudo, por falta de los elementos necesarios, hacer su aplicación á la clasificación.

6.ª Determinó la medida de perfección é imperfección, en más ó ménos, de los seres organizados.

7.ª Tuvo el sentimiento y definió muchas veces con felicidad los grados que forman los cuerpos naturales, haciendo aplicaciones acertadas á algunos casos.

8.ª Al mismo tiempo que aceptó las tesis principales de la escuela peripatética, las ilustró, rectificó y desenvolvió de una manera conveniente.

9.ª Fué el primero que empleó de una manera general la forma de diccionario ú orden alfabético para la descripción de los cuerpos naturales, señalando al propio tiempo sus ventajas é inconvenientes.

10.ª Fué también el primero que abrazó todas las partes de las ciencias naturales bajo un plan completo, perfectamente seguido y lógico, para lo que completó muchas veces las lagunas de Aristóteles., *Histoire des Scienc.*, t. II, pag. 94.

¹ Hinc merito Jourdain hæc habet de ejus historia anima-

scientiam physiognomiæ seu phrenologiam omnium primus in philosophiam christianam invexit, ejusdem bases ac rationalia principia constituens et applicans ¹.

§ IV

De philosophia D. Thomæ, S. Bonaventuræ et aliorum Scholasticorum ejusdem ævi.

a) Philosophiam D. Thomæ nihil opus est exponere, quoniam in hoc nostro opere satis exprimitur ac integre continetur. Notare sufficiat sequentia: 1.° eum scientias physicas et naturales parum coluisse; unde, quoad hæc Aristotelem sequitur in his, quæ fidei non opponuntur; 2.° quoad philosophiam proprie dictam, Aristoteli quidem adhæret quoad methodum; ast vero, quoad doctrinam ipsam, ejus philosophia vere est eclecticica, quia ex philosophis cunctis, sive ethnicis, sive christianis, desumit, pro argumentorum natura et conditione, plurima simul ex proprio ingenio

lium: "Soit qu'on le regarde comme une simple compilation d'Aristote et d'écrivains subséquents, ou comme le dépôt des connaissances du siècle où il vivait; soit que l'on veuille y voir l'ouvrage d'un homme voué à l'étude de la nature, et qui savait en pénétrer les mystères, on conviendra que sous l'un ou l'autre de ces rapports elle est un monument précieux, qui présentant l'état des opinions et des connaissances du moyen-âge, remplit une longue lacune, et lie l'histoire ancienne de la science à celle des temps modernes." *Recherches sur les trad. d'Arist.*, pag. 358.

¹ Unde jure merito habet Blainville: "Il est le premier qui, dans son traité de la physiognomie, ait pensé à déterminer les facultés de l'âme d'après les organes extérieurs du crâne. Aristote avait déjà donné un traité de physiognomie, et Teophraste y avait ajouté ses caractères; mais Albert le Grand... contient en germe la théorie de Gall et de Spurzheim son disciple, moins l'exagération et les principes materialistes." *Histoire des Scienc.*, t. II, pag. 80.

addendo. Dominantur tamen philosophia Aristotelis, philosophia Platonis et præsertim philosophia D. Augustini.

b) D. Thomæ coævus extitit S. Bonaventura, anno 1221 in Italia natus et Lugduni mortuus 1274. In baptismo Joannes Fidanza cognominatus, Ordinem Minorum amplexus fuit, cujus extitit Minister generalis, ac postea episcopus et cardinalis a Summo Pontifice fuit renuntiatus.

Ejus philosophia cum philosophia D. Thomæ satis congruit, a qua solum ferme differt: 1.° quatenus non omnes philosophiæ partes fusiori calamo prosequitur, sicut D. Thomas, ac præsertim quoad logicalia et psychologica; 2.° quatenus in metaphysicis, placitis Ontologismi magis favet quam D. Thomas; 3.° quatenus mysticismo etiam satis favet, cognitionis humanæ originem, naturam et proprietates ad sensum et formam mysticismi revocans, prout videre licet in his ejus operibus: *Reductio artium ad Theologiam — Itinerarium Mentis in Deum — Lignum vitæ*. Atque ex qua parte ad mysticismum accedit, dux haberi potest eorum, qui sequentibus sæculis scholæ mysticæ adhæserunt, inter quos eminent sæculo XIV Joannes Tauleus Ordinis Prædicatorum, in Germania natus, et anno 1361 mortuus; sæculo vero sequenti Joannes Gerson Universitatis Parisiensis Cancellarius, qui e vita decessit anno 1429.

c) Præter DD. Thomam et Bonaventuram, inter præcipuos qui circa ea tempora florere, connumerari possunt, Henricus Gandavensis et Ægidius Colonna Romanus; quorum ille discipulus extitit Alberti Magni, hic vero D. Thomæ, cujus doctrinam egregie tuitus est, atque eximius philosophus simul et theologus evasit. Romæ natus est Ægidius 1247, Ordinem S. Augustini amplexus fuit, ac e vivis excessit 1316. Post recensitos tamen nomen majus sibi comparavit.

d) Scotus (Joannes Duns, *Doctor subtilis* vulgo nuncupatus). In Anglia natus est 1275, ac seraphicum Ordinem ingressus, Oxonii et Parisiis summa cum laude *Sententias* est interpretatus, tam vivæ vocis oraculo, quam *commentariis*